

Utvärdering av Askprogrammet

Underhandsutvärdering

- Programperioderna 2002 och 2003-2005

Oktober 2003

Profu
www.profus.se

Sammanfattning

Detta utvärderingsuppdrag är en ”underhandsutvärdering” av Askprogrammets verksamhet, och baseras på aktiviteter i programmet under perioden 1/1 2002 – 30/6 2003.

Slutsatser

Askprogrammet behövs!

Utvärderingen visar att Askprogrammet uppfattas mycket positivt, att intresset för området höjts, att aktiviteten - bl.a. inom berörda myndigheter - ökat genom programmets tillkomst och att programmet sätter fokus på viktiga frågeställningar.

Samtidigt är förväntningarna på Askprogrammets resultat mycket höga.

Kompetensen är hög och nätverket av stort värde.

Kompetensen inom programmet anses vara hög, såväl i programgrupperna som bland forskarna. Majoriteten säger att deras medverkan i programmet är bra använd tid för dem och deras företag/organisation och att programgrupperna utgör ett bra forum för att skapa kontakter och bygga nätverk. Man anger också att man, genom Askprogrammet, följer utvecklingen inom branschen och utvecklar sin egen kunskap och kompetens.

Alla programmets mål kommer inte att uppnås inom programperioden.

Uppfattningen om måluppfyllelsen varierar dock inom programmet. Några centralt verksamma personer i programmet har en stark tro på måluppfyllelse, möjligen med undantag för något enskilt mål. De skriftliga enkäterna till arbetsgruppernas medlemmar visar en något svagare tro på måluppfyllelse, medan intervjuerna med styr- och arbetsgruppsmedlemmarna, och framförallt med projektledarna, tydliggör en större skepsis mot att programmets mål kommer att uppnås inom programperioden. Vissa menar också att arbetsgrupperna ofta prioriterar ”projektrelevans” före måluppfyllelse vid bedömningarna av projekten.

Däremot är projektledarna mycket mer positiva till att nå de mål de satt upp för sina egna projekt.

Programmet har målformuleringar på tre nivåer (samt för de enskilda projekten). Mål på alla tre nivåerna – ett eller flera mål per nivå – har i utvärderingen utpekats som svåra att nå inom programperioden. I rapporten beskrivs dessa utförligt. Nedan ges de tre mål som lyfts fram som särskilt svåra att nå. Det får betraktas som en tillfällighet att de representerar alla tre målnivåerna.

- ▶ Målnivå 1 - Programmet som helhet: *Målsättningen är att erhållna resultat skall vara möjliga att implementeras i praktisk ekonomisk drift inom 3-5 år från projektens start.*
- ▶ Målnivå 2 - Projekten i allmänhet: *Projekten bör ha som mål och leda till värderingar av produktifiering.*
- ▶ Målnivå 3 - Arbetsgruppernas forskningsområden: *Målsättningen (i återföringsgruppen) är att aska från biobränslen skall återföras, d v s spridas i skogsmark och annan mark, där den ekonomiska och miljömässiga nyttan är som störst.*

Målformuleringarna upplevs i stor utsträckning vara en rambeskrivning för programmet och den verksamhet som skall bedrivas inom programmet.

Målformuleringarna upplevs av många som en ”rambeskrivning” för programmet, inte som kvantitativa och operativa mål som skall uppfyllas under programperioden (t.o.m. 2005). Samtidigt uppfattar flera av de intervjuade de formuleringar som verkligen är kvantitativa, t.ex. det tidsatta målet om att ”möjliggöra implementering inom 3-5 år från projektstart”, mer som en önskan eller en förhoppning än som ett krav. Utvärderingen tydliggör också att målskrivningarna uppfattas olika av olika personer. Flera anger att de är osäkra på om de läser in samma betydelse i målformuleringarna som de gör (eller gjorde) som ursprungligen formulerade målen.

Vitt skilda förväntningar på programmet.

Utvärderingen visar att finansiärerna har *mycket* olika förväntningar på programmet. Dessa förväntningsbilder påverkar starkt synen på mål, projektval, resultatspridning etc. och riskerar bygga in en allt större ”spänning” mellan finansiärerna. Två principiellt olika inriktningar i förväntningsbilderna växer fram i intervjuerna. En stark iver över att snabbt få avsättning för stora volymer aska dominerar den ena inriktningen. En önskan om en bred kunskapssökande och förutsättningslös forskning, präglar den andra inriktningen.

De enskilda projekten upplevs av majoriteten vara bra, men kritik riktas mot den totala projektportföljen.

Utvärderingen visar på övervägande positiva omdömen om projekten. De projektmål som ställts upp tror man kommer att nås. Projekten ligger dessutom *inom* målformuleringarna för programmet, dvs. inom de ”rambeskrivningar” som målformuleringarna anses utgöra.

Trots detta tror alltså många att programmets mål inte kommer att nås. Utvärderingen tydliggör dock att man inte tror att det räcker med att komplettera projektportföljen med ett antal ytterligare, väl valda projekt för att få målluppfyllelse. (Endast ett fåtal av de intervjuade ger sådana projektexempel.) Utvärderingen identifierar istället en bredare kritik mot projektportföljen. Kritiken är dock inte entydig, utan uppvisar stora variationer. Ett stort antal förslag ges på utveckling av portföljen.

Programmets organisation och gruppernas verksamhet fungerar bra i stort. Förslag finns dock på utveckling av organisationen.

Programmets organisation och gruppernas verksamhet fungerar bra. Gruppsammansättningen är en bra mix av akademiker och praktiker. Förslag finns dock på utveckling av organisationen, bl.a. för att effektivisera arbetet och få fler kontakter över gruppgränserna. Arbetsutskottet anses också ha haft för få sammankomster. Vissa anger dessutom att det finns skäl att överväga om man skall reducera antalet arbetsgrupper.

Beslutsprocess och ansvarsfördelning fungerar bra.

Ansvars- och arbetsfördelning mellan styrgruppen och arbetsgrupperna fungerar i stort sett bra, även om viss utveckling kan göras. En stor majoritet är positiva till att det ekonomiska ansvaret ligger hos styrgruppen som har en helhetsbild; man vill inte att det delegeras till arbetsgrupperna. Beslutsprocessen i styrgruppen fungerar i princip bra, men kritik riktas mot att beslutsmötena inte ger tillräckligt utrymme för diskussioner inför besluten och att alltför många beslutspunkter ligger sent under mötena.

Överlag positiva omdömen om programmets ledning och administration.

Ledningen av programmet får goda vitsord i utvärderingen. Ledande personer visar stort engagemang och har goda kunskaper inom området. Utvärderingen tydliggör dock bl.a. en oro för att alltför få personer i ledningen har en helhetsbild och därmed får en alltför dominerande roll i grupperna. Vissa förslag till förändringar framkommer i intervjuerna. Administrationen av programmet fungerar nu överlag bra, efter vissa problem i programstarten. Viss kvarstående kritik framkommer dock i intervjuerna.

Styrningen av programmets projekt fungerar bra. Verktyg finns.

Utvärderingen visar att man hittills inte upplevt några egentliga problem med styrningen av projekten. Styrgruppen har de verktyg de behöver för styrning. Referensgrupperna bevakar projekten och utvärderingen visar inte på några uppenbara brister här, även om några påpekat att referensgruppernas engagemang och storlek varierar mellan projekten.

Ekonomi – budgeten är tillräcklig

Utvärderingen visar att budgeten för programmet är tillräcklig för den aktuella programperioden. Utvärderingen visar också att stora insatser görs, främst i form av mantid, som inte redovisas i budget eller på annat sätt. Förslag finns på vidgad redovisning.

Resultatspridning och kommunikation

Utvärderingen visar på en stor enighet bakom en intensiv resultatspridning. Man uppskattar särskilt att spridningen planläggs och kommer igång så tidigt under programperioden. Däremot går åsikterna isär om hur kommunikationen från programmet skall ske (se om förväntningsbilder ovan). Flera anger att man måste *påverka* berörda (t.ex. myndigheter, skogsägare) och deras attityder för att lyckas få ut askorna, och att detta därför också skall ingå i kommunikationsstrategin. Andra menar att detta inte alls är kommunikationens uppgift. Programmet skall istället inriktas på att sprida de resultat som framkommer i projekten. ”Om vi menar tillämpning så starkt som det betonas av vissa deltagare, då tror jag att det som är hinder för tillämpningen inte är kunskapsbrist, utan att man måste *sälja in* en idé, och då börjar det likna företagsstöd och marknadsföringsstöd...”

Ytterligare programperioder?

Utvärderingen visar att Askprogrammet har ett stort värde och att det finns ett stort och brett intresse för programmet, som med allra största säkerhet sträcker sig förbi innevarande programperiod. Utvärderingen visar också att många frågor inom området återstår att lösa och att det finns ett stort intresse och engagemang för att vidareutveckla programmet och forskningsverksamheten. Utvärderingen belyser också värdet av kontinuitet och långsiktighet inom området. Utvärderingen ger därmed stöd för, och underlag till, en planering av en eventuell fortsättning av Askprogrammet efter 2005.

Utvärderingens förslag

Denna underhandsutvärdering har haft till uppgift att undersöka om Askprogrammet ”är på rätt väg”. Utvärderingen skall bidra till att utveckla och säkerställa kvaliteten inom programmet samt att göra en kontroll av att Askprogrammets verksamhet följer de mål och den inriktning som ställts upp. Utvärderingen skall också ge underlag för, och förslag till, eventuella kurskorrigeringar inom den pågående programperioden.

Vi har inte funnit skäl att föreslå någon omfattande kurskorrigering. Vi har dock identifierat ett antal förslag på utveckling och effektivisering av verksamheten som skulle kunna ses som en mindre kurskorrigering, samt att en del klargöranden bör göras.

Enas kring förväntningsbilden!

Starta omgående en diskussion om vilka förväntning varje finansiär (och eventuellt andra berörda) har på programmet. Tydliggör hur dessa påverkar uppfattningar om programmets mål, projektval, resultatspridning etc. Sträva efter att få en samsyn. Sök balans mellan de två ”inriktningar” som utvärderingen identifierat.

Värna om att Askprogrammet uppfattas som ett vetenskapligt grundat program.

Var noga med att betona vetenskapligheten i själva forskningsarbetet och resultatspridningen, vid bl.a. metodval och arbetsätt och med god faktagrund, med neutralitet och noggrannhet, eftersom vetenskaplig publicering – som vanligtvis legitimerar vetenskapligheten – inte utnyttjas frekvent i programmet.

Diskutera igenom hur starkt krav på måluppfyllelse som ”krävs”.

Diskussionen bör omfatta mål på alla tre nivåerna. Det kan vara diskussioner om:

- Måste alla projekt nå 3-5 års målet?
- Skall det vara en så stor ”tyngd” på målet om att nå ”produktifiering”? Är det en allmän önskan för projekten, eller räcker det med att några projekt strävar dit?

Gör en översyn av de målformuleringar som finns i programbeskrivningen.

Ta eventuellt fram en enkel kompletterande PM (förslagsvis i samband med den planerade resultatspridningen). Beakta också de ”icke nedskrivna mål” som utvärderingen identifierat.

Definiera/tydliggör innebörden i vissa begrepp/formuleringar i programbeskrivningen,

för att undvika att olika tolkningar görs inom programmet. Det kan gälla begrepp såsom ”volym aska”, ”miljöriktig” eller formuleringar såsom ”där nyttan är som störst”, ”3-5 år från projektets start”...

Diskutera igenom projektportföljen med utgångspunkt i utvärderingens förslag. Utred vad som kan göras nu och vad som måste skjutas till en diskussion inför en eventuell nästa programperiod.

Överväg om programmet bör **bli aktivare på att söka nya projekt**. Utnyttja i första hand upparbetade kanaler, såsom gruppmedlemmarnas kontaktnät, hemsidor etc.

Överväg att starta syntesarbeten omgående, bl.a. som ett led i strävan att öka helhetsbilden. Inom syntesarbetenas ram kan också projekt som ligger nära varandra ges ett forum för samverkan. Vid behov (som underlag för såväl syntesarbetet som för kommande

projektbedömningar) genomför ytterligare några projekt som kartlägger redan framtagna resultat inom området, såväl i Sverige som utomlands.

Uppmuntra forskarna att, i ännu större utsträckning, inleda sina projekt med att **ta reda på vad som gjorts tidigare inom projektområdet** - såväl i Sverige som utomlands – och utnyttja dessa rön i sitt eget arbete.

Överväg om **avrapporteringstidpunkter** skall krävas av projekten då någon form av **statusrapporter** lämnas till arbets- och/eller styrgrupp.

Effektivisera styrgruppens arbete.

Arbeta bl.a. med:

- Bättre beredning av beslutsärenden. Samverka med arbetsgrupperna flitigare.
- Mindre detaljdiskussioner på mötena.
- Lägg beslutsärenden tidigt under mötet.

Överväg att sätta en gräns för styrgruppens storlek.

Diskutera redan nu en strategi för hur man skall göra om fler finansiärer dyker upp.

Organisera fler tvärkontakter mellan arbetsgrupperna samt mellan styr- och arbetsgrupper (se också ovan). Undersök möjligheten att komplettera **arbetsutskottet** med ordförandena i arbetsgrupperna, som en lösning.

Gör en översyn av arbetsgrupperna.

Utred bl.a. om det finns skäl att slå ihop grupper redan nu under pågående programperiod.

Sträva efter att få ett lämpligt antal personer i referensgrupperna.

Vissa grupper är idag för små. Sök gärna intensivare efter representanter utanför ”den inre kretsen”. Enskilda personer sitter redan i många grupper.

Sträva efter att fler personer inom programmet får en helhetsbild.

Låt t.ex. arbetsgruppernas ordföranden träffas i organiserade träffar. Öka samverkan mellan styr- och arbetsgrupper (se förslag om arbetsutskottet ovan). Komplettera genom dessa åtgärder programansvariges ansvar för helhetsbilden på mötena.

Diskutera igenom ansvars- och arbetsfördelning för programmets administration.

Var öppen för eventuella personalförstärkningar/förändringar eller andra åtgärder.

Klargör Askprogrammets roll gentemot Värmeforsk, EnergiAskor och andra berörda.

Skriv gärna ner klargörandet!

Fullfölj det planerade arbetet kring resultatspridning och kommunikation.

Skilj dock på resultatspridning och attitydpåverkan! Bestäm hur ”påtryckande” ni kan marknadsföra er. Samverka flitigt i kommunikationen, med myndigheter, bransch och andra berörda.

Ekonomi – synliggör också de ”frivilliga insatserna” (främst mantid) i redovisningen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Slutsatser	2
Utvärderingens förslag	5
1. Introduktion	8
1.1 Utvärderingen.....	8
2. Utvärderingens resultat	10
2.1 Programmet som helhet.....	10
2.2 Målen för programmet	13
2.3 Måluppfyllelsen för programmets alla mål	15
2.4 Måluppfyllelsen – nivå 1-2	16
2.5 Måluppfyllelsen – nivå 3	19
2.6 Målformuleringarna – nivå 1-3	21
2.7 Projekten.....	26
2.8 Programmets organisation.....	31
2.9 Ekonomi	36
2.10 Kommunikation.....	38

1. Introduktion

Värmeforsks program: Miljöriktig användning av askor från energiproduktion (nedan benämnt ”Askprogrammet”) omfattar fyra grupper:

- ▶ askåterföring till skog och mark
- ▶ geotekniska anläggningar
- ▶ användning av askor på deponier
- ▶ askors miljö och kemi

Programmet leds av en styrgrupp. Vart och ett av de fyra områdena hanteras av en arbetsgrupp. Programansvarig är Claes Ribbing.

Detta utvärderingsuppdrag är en ”underhandutvärdering” av programmets verksamhet, och baseras på aktiviteter i programmet under perioden 1/1 2002 – 30/6 2003.

1.1 Utvärderingen

Askprogrammets styrgrupp tog under våren 2003 beslut om att genomföra en första utvärdering av programmet, redan under pågående programperiod. Vi på Profu i Göteborg AB har engagerats för att genomföra utvärderingen.

Huvudsyftet med utvärderingen är att utveckla och säkerställa kvaliteten inom programmet samt att göra en kontroll av att Askprogrammets verksamhet följer de mål och den inriktning som ställts upp. Behövs eventuella ”kurskorrigeringar” skall utvärderingen tydliggöra dessa. Utvärderingen berör både det första programåret 2002 och den påföljande programperioden 2003-2005.

Utvärderingsuppdraget har genomförts genom djupintervjuer med ett drygt tjugotal personer engagerade i Askprogrammets olika grupper och projekt:

- styrgruppen: 7 personer intervjuade
- arbetsgrupperna: 9 personer intervjuade (jämt fördelade på arbetsgrupperna)
- administration/kansli: 2 personer intervjuade
- projektledare och övrigt: 5 personer intervjuade

Flera av de intervjuade har dessutom flera roller inom programmet.

Intervjuerna har kompletterats med ett enkätutskick till arbetsgruppernas deltagare. Svarsfrekvensen på enkäten var mycket hög; så hög som 90%. Cirka 30 personer har svarat på enkäten.

Enkätsvaren har sammanställts i diagramform och redovisas nedan tillsammans med ett urval av svaren från intervjuerna.

Programskrivningen för innevarande programperiod ”Program 2003-2005 för Miljöriktig användning av askor från energiproduktion” (finns bl.a. på hemsidan) har utnyttjats som ett viktigt underlag i utvärderingen.

Utvecklingsarbetet inom programmet har (naturligtvis) fortsatt även under den tid denna utvärdering genomförts. Det innebär att vissa av utvärderingens förslag redan

operationaliserats. Exempelvis har frågan om att påverka attityder m.m. diskuterats inom programmet och informationsgruppen har kommit fram till att Askprogrammet enbart skall på ett tillfredställande sätt informera målgrupperna om den kunskap som uppnåtts genom Askprogrammet.

Vi har ändå valt att ta med alla förslag i denna rapport.

2. Utvärderingens resultat

Nedan följer utvärderingens resultat område för område i kapitel 2.1-2.10. Utvärderingens positiva och negativa omdömen ges inledningsvis, för de flesta områdena, markerade med grönt (positiva) eller rött (negativa). Även mer ”neutrala” resultat ges som inledning av kapitlen, då utan färgmarkering. Vi har även ibland använt en kodning i de gröna, röda och/eller grå markeringsrutorna, där vi angivit ”+”, ”-” eller ”?”. Ett plus eller minus i en grå ruta anger att det finns ett drag åt det positiva eller negativa hållet i resultatet. Ett frågetecken tyder på att underlaget för resultatet innehåller viss osäkerhet.

I kapiteltexten görs sedan en något utförligare redovisning, där resultat från de skriftliga enkäterna redovisas i figurer och svar från intervjuerna, samt skriftliga kommentarer från enkäterna, är markerade med ett tankstreck.

- På detta sätt har vi markerat att den redovisade texten är hämtad från en intervju eller en skriftlig kommentar från en enkät.

2.1 Programmet som helhet

Utvärderingen visar att:

+	Askprogrammet behövs! Programmet har medverkat till att höja intresset för området.
+	Kompetensen inom programmet är hög. Nätverket är av stort värde.
	Förväntningarna på programmet är stora. Finansiärerna har dock olika förväntningsbilder .

Omdömen om programmet

Utvärderingen visar att Askprogrammet uppfattas mycket positivt, att intresset för området höjts sedan programmet startade, att aktiviteten - bl.a. inom berörda myndigheter - ökat genom programmets tillkomst och att programmet sätter fokus på viktiga frågeställningar. Samtidigt är förväntningarna på Askprogrammets resultat mycket höga.

- Askprogrammet har allmänt ”höjt temperaturen” och bl.a. Naturvårdsverket har blivit mer intresserade. Dessutom var nog tiden mogen för ett ökat intresse för området.

-Det är bra att Naturvårdsverket har börjat jobba med frågan, efter att ha nekat det i många år.

-Programmet som helhet fyller ett tomrum efter tidigare avfallsforskning.

Kompetensen inom programmet

Kompetensen inom programmet anses vara hög, såväl i programgrupperna som bland forskarna.

- Kompetensen är bra, och storleken på programmet är bra. Vi har nog samlat den bästa kompetensen som finns i Sverige.

- Gruppsammansättningen är sådan att det finns människor med olika bakgrund; mera praktiskt, eller mera akademiskt.

-Ibland är vi kanske för inriktade på att hitta kompetens i Sverige, man kanske skulle gå utanför landet. Man skulle kanske ha börjat med att titta på vad som pågår i andra länder. Därifrån kunde man kanske plocka ut bra idéer eller få kontakt med duktiga personer att ge uppdrag.

Omdömen om medverkan i programmets grupper

Majoriteten säger att deras medverkan i programmet är bra använd tid för dem och deras företag/organisation och att programgrupperna utgör ett bra forum för att skapa kontakter och bygga nätverk. Man anger också att man, genom Askprogrammet, följer utvecklingen inom branschen och utvecklar sin egen kunskap och kompetens.

Majoriteten av de tillfrågade anser att följande påståenden om deras engagemang i styr- och/eller arbetsgrupp överensstämmer med deras uppfattning:

- Medverkan i programmets grupper är bra använd tid för mig och mitt företag/organisation
- Askprogrammet utgör ett bra forum för mig att skapa kontakter och bygga nätverk
- Deltagandet i grupperna medför att jag följer utvecklingen inom branschen
- Verksamheten inom Askprogrammet ger mig möjlighet till kompetensutveckling
- Kunskaper som jag inhämtar via Askprogrammet har jag direkt nytta av i mitt övriga jobb

Förväntningarna på programmet

Utvärderingen visar att finansiärerna har *mycket* olika förväntningar på programmet. Dessa förväntningsbilder påverkar starkt synen på mål, projektval, resultatspridning etc. och riskerar bygga in en allt större ”spänning” mellan finansiärerna.

Två principiellt olika inriktningar i förväntningsbilderna växer fram i intervjuerna:

1. En stark iver att snabbt få avsättning för stora volymer aska dominerar den ena inriktningen.
2. En önskan om en vetenskaplig, bred och förutsättningslös forskning som får ta sin tid, präglar den andra inriktningen.

Utdrag ur intervjuerna:

- Inrikta Askprogrammet mycket mer mot att påverka attityder, annars når vi aldrig en spridning av de stora volymer vi vill få ut!

- 3-5 år. Vi skulle gärna se att resultat kommer fram fortare. Vi sitter ju med en viss mängd aska och vill bli av med den. Men forskarvärlden är långsam, där har man inte bråttom.

- Ett stort problem är skogsägaren. De är svåra att få med sig på att verkligen få askan spridd i deras skog. Då menar många av skogsägarna att ”man har 100 år på sig”, men det har ju inte vi som genererar askan.

- Om inte målet om tillämpning inom 3-5 år funnits med, hade vi i branschen inte gått med i programmet.

- Ännu har vi inte fått några reaktioner från EnergiAskors medlemmar, men jag vet att reaktionerna kommer om två år, om vi inte kan visa upp resultat från programmet, och ha nått målet. Det är ju det vi har lovat.

- Viktigast är ju egentligen att övertyga myndigheter att verksamheten har en positiv miljöeffekt och att det är en ringa risk att använda restprodukter.

- Menar vi verkligen tillämpning så starkt som det betonas av vissa deltagare, då tror jag att det som är hinder för tillämpningen inte är kunskapsbrist, utan att man måste sälja in – en idé, en teknik. Och då börjar det likna företagsstöd, marknadsföringsstöd.

- Jag känner igen dessa texter; t.ex., att vi skall ut med stora volymer, det går igen i en del styrgruppsmedlemmars resonemang. Att det här ge för lite volymer, så att det är inbyggt i hur folk resonerar.

- Deras intressen är ju ganska gemensamma med de målsättningarna, att sprida så mycket som möjligt.

- Jag kan se ett dumpningsintresse hos vissa deltagare.

- Eftersom konsulterna på förhand har de underliggande målen om att man skall placera så mycket som möjligt, så undertrycker man de miljörisker som finns, respektive de formella kraven om prövning.

- Jag tillhör dem som är mera akademiskt orienterade. Då är ju inte sakinhållet det centrala, utan vad vi skall ställa för krav på ansökan och om de bakomliggande personerna när det gäller ansökningar i vetenskapliga termer och i förlängningen få gehör för resultaten i ett vetenskapssamhälle.

- Jag skulle vilja ha ett krav på vetenskaplighet i betydelsen noggrannhet. För att vi skall kunna övertyga om att askor går att få ut igen, måste vi använda vetenskapliga argument. Annars kan vi aldrig övertyga.

- Satsa resterande pengar på marknadsföring.

- Gör ett säljmaterial, som säljer in resultaten till myndigheterna.

- Satsa på faktagrundad resultatspridning och undvik ”värdeorden”.

- Nu är det till största delen konsulter som är programmets forskare. De har ju god underbyggnad i stor praktisk erfarenhet, men deras projekt färgas av att de vill vara sin uppdragsgivare till lags. Därför har de inte inriktningen att tillfredsställa våra intressen. Kvalitetssäkringen kan ju bli lidande, och att de resultaten publiceras inte i granskade tidskrifter. Det är alltså ingen forskning.

2.2 Målen för programmet

I programbeskrivningen för Askprogrammet (programperiod 2003-2005) finns mål formulerade på tre nivåer:

1. Mål för programmet som helhet
2. Mål för projekten, generellt
3. Mål och inriktning för respektive arbetsgrupps projektområden

Nivå 1: Mål för programmet som helhet

Avsikten är att genom Värmeforsks tillämpade program ”Askor” samla resurser, erfarenheter och genomföra FoU från askrelaterade branscher för att på ett effektivt sätt ta fram kriterier och värderingar för de användningsområden för askor som saknar kriterier eller program för att nå dit.

Syftet med detta forskningsprogram är att öka kunskaperna – och därmed möjligheterna – för en miljöriktig användning av askor från energiproduktion.

Målsättningen är att erhållna resultat skall vara möjliga att implementeras i praktisk ekonomisk drift inom 3-5 år från projektens start.

Nivå 2: Mål för projekten, generellt

Den tanke som skall genomsyra projekten skall vara att få en miljöriktig avsättning av volymer aska inom en kort framtid. Projekten bör ha som mål och leda till värderingar av:

- Miljöpotential d.v.s. miljöfördelar och miljövärden som kan vinnas genom projektet (som förloras om askanvändningen inte kommer till stånd) eller
- Marknadspotential d.v.s. vilka volymer och värden som bör utvecklas genom projektet eller
- Produktifiering d.v.s. att restprodukten övergår till att vara en produkt.

Nivå 3: Mål för arbetsgruppernas projektområden

Grupp 1: Återföring av aska till skog och mark.

Målsättningen är aska från biobränslen skall återföras, d v s spridas i skogsmark och annan mark där den ekonomiska och miljömässiga nyttan är som störst.

Grupp 2: Geotekniska anläggningar

Projekt bör leda fram till kriterier, miljönytta, ekonomiska värden och produktifiering för geotekniska tillämpningar som i vägar, gång- och cykelvägar, parkeringsytor, andra ytor, hamnar, rörgravar, bullerskydd mm. Det skall helst vara skall vara tillämpade försök som leder till användning av volymer askor. Som askor inte är etablerat vägbyggnadsmaterial så kan det var lite mer intressant att studera renovering av vägar än att bygga nya vägar. Då blir kraven inte lika strikta.

Grupp 3: Deponier

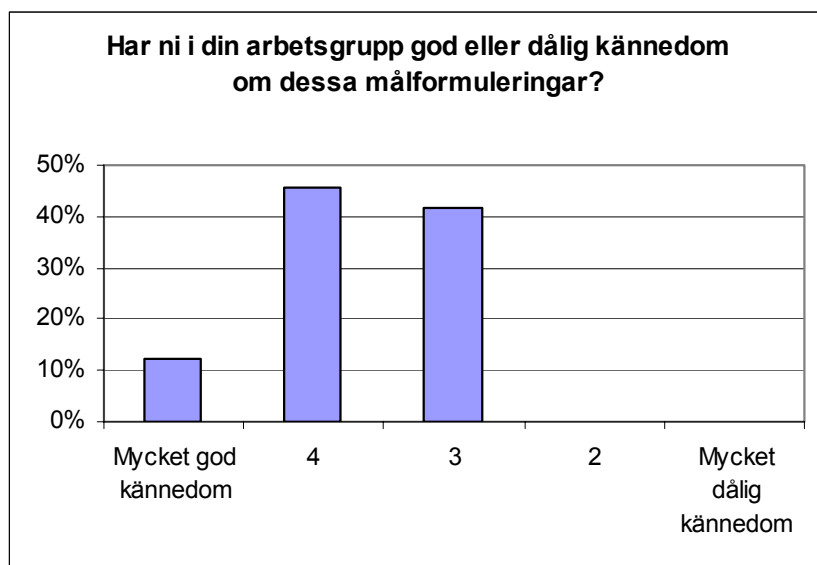
Projekt bör leda fram till kriterier, värden och volymer för att använda askor som konstruktionsmaterial på deponier, t.ex. tätskikt, täckskikt, dräneringslager samt stabilisering av deponier.

Grupp 4: Miljö och Kemi

Ett mål för projekten är att ge miljömyndigheter underlag för att värdera risker och miljövärden samt att tolka lagar vid användning askor i stället för att deponeras. Ett annat mål är att få fram en kunskap om utlakningar och bindningskrafter mm som ett underlag för minskade miljökonsekvenser och hur askorna skall hanteras och lagras för att ge användningar för större volymer askor.

Olika stor kännedom om målen. Olika uppfattning om vilka som är viktigast.

Utvärderingen visar att deltagarna i programmets olika grupper ofta, men inte alltid, haft god kännedom om målformuleringarna och hur de lyder. Enligt enkäten har man god kännedom om deras existens. Under intervjuerna visade det sig dock att flera inte kände till målens lydelse.

I de skriftliga enkäterna bad vi också de tillfrågade, dvs. medlemmarna i arbetsgrupperna, att ange vilket av fyra (mål)formuleringar från nivå 1 och 2 som de ansåg vara viktigast. Enkätsvaren visar att man anser att det viktigaste är att ”öka kunskaperna”. Minst viktigast är att få en tillämpning inom 3-5 år.

Svaren ges av nedanstående tabell, där andelen som angivet respektive formulering som den viktigaste anges i procent:

23%	<i>Avsikten</i> är att samla resurser, erfarenheter och genomföra FoU från askrelaterade branscher för att på ett effektivt sätt ta fram <u>kriterier</u> och värderingar för de användningsområden för askor som saknar kriterier eller program för att nå dit.
40%	<i>Syftet</i> med detta forskningsprogram är att öka <u>kunskaperna</u> – och därmed möjligheterna – för en miljöriktig användning av askor från energiproduktion.
12%	<i>Målsättningen</i> är att erhållna resultat skall vara möjliga att implementeras i praktisk ekonomisk drift inom <u>3-5 år</u> från projektens start.
25%	Den <i>tanke som skall genomsyra projektet</i> skall vara att få en miljöriktig avsättning av <u>polymer aska</u> inom en kort framtid.

På målnivå 2 anges att projekten bör ha som mål och leda till värderingar av:

- Miljöpotential
- Marknadspotential
- Produktifiering

Enkätsvaren visar att man anser att det viktigaste är ”miljöpotentialen”. Svaren på frågan om vilket av de tre som anses viktigast ges av nedanstående tabell, där andelen som angivet respektive formulering som den viktigaste anges i procent:

58%	<u>Miljöpotential</u> d.v.s.miljöfördelar och miljövärden som kan vinnas genom projektet
21%	<u>Marknadspotential</u> d.v.s. vilka volymer och värden som bör utvecklas genom projektet
21%	<u>Produktifiering</u> d.v.s. att restprodukten övergår till att vara en produkt.

2.3 Måluppfyllelsen för programmets alla mål

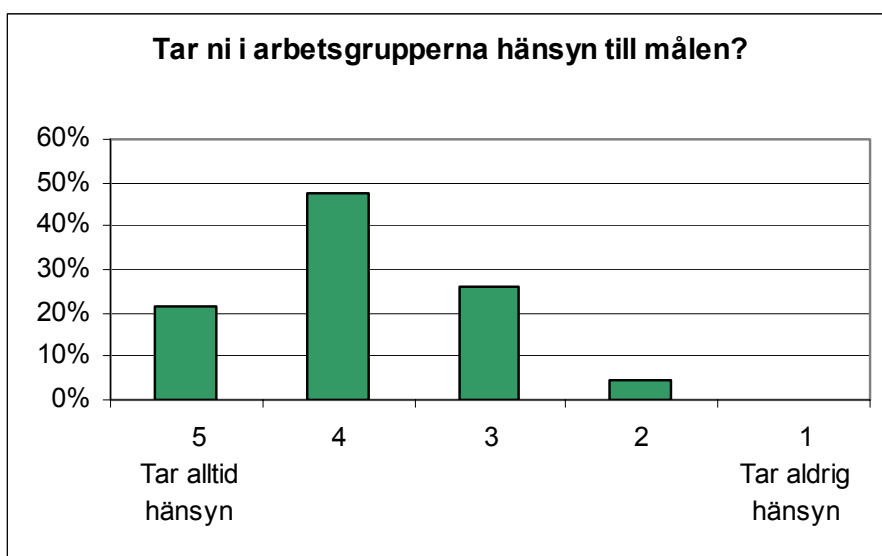
Utvärderingen visar att:

- Alla programmets mål uppnås inte inom programperioden

Utvärderingen visar att den allmänna uppfattningen inom programmets grupper är att alla programmets mål inte kommer att uppnås inom programperioden. Uppfattningen om måluppfyllelsen varierar dock. Några centralt verksamma personer i programmet har en stark tro på måluppfyllelse, möjligen med undantag för något enskilt mål. De skriftliga enkäterna till arbetsgruppernas medlemmar visar en något svagare tro på måluppfyllelse, medan intervjuerna med styr- och arbetsgruppsmedlemmarna, och framförallt med projektledarna, tydliggör en större skepsis mot att programmets mål kommer att uppnås inom programperioden.

Däremot är projektledarna mycket mer positiva till att kunna nå de mål de satt upp för sina egna projekt.

Vissa menar också, i intervjuerna, att arbetsgrupperna ofta prioriterar ”projektrelevans” före måluppfyllelse vid bedömningarna av projekten. De skriftliga enkäterna (se diagrammet nedan) ger dock stöd för att påstå att arbetsgrupperna tar hänsyn till målen vid projektbedömningarna.

Ett par utdrag ur intervjuerna

- En del av målen tror jag vi når. En hel del av projekten blir nog ett misslyckande, men det är ju ett sånt stort program. Jag tror ändå att vi kommer att lyfta väldigt mycket inom det här området.

- Jag ser istället en sorts allmän bild av avsikten med projekten.

- Jag vill få fram att målen från början inte satts för att nödvändigtvis uppnås under denna programperiod. De har från början satts upp som en ram som vi sedan skulle besluta om ett år i taget. Efter första året såg vi att det blev ohållbart med ettårsperioder och gjorde av praktiska skäl en treårsperiod utan att ändra målen. Då blev det önskvärt, men inget krav, att så mycket av målen som möjligt skulle uppnås inom treårsperioden.

2.4 Måluppfyllelsen – nivå 1-2

Utvärderingen visar – om målsättningen på nivå 1 – att:

-	Det är svårt att nå målsättningen att få fram ”resultat möjliga att implementera i praktisk ekonomisk drift inom 3-5 år från projektets start”.
---	--

Utvärderingen visar vidare – om ”avsikten” och ”syftet” på nivå 1 – att man med säkerhet kan säga att man når syftet att öka kunskaperna:

+	Syftet med detta forskningsprogram är att öka kunskaperna – och därmed möjligheterna – för en miljöriktig användning av askor från energiproduktion.
?	Avsikten är att samla resurser och erfarenheter för att på ett effektivt sätt ta fram kriterier och värderingar

Utvärderingen visar – om målsättningen på nivå 2 – att målet om miljöpotential säkerligen kan nås medan man inte når målet om produktifiering:

+	Miljöpotential, dvs. miljöfördelar och miljövärden som kan vinnas
?	Marknadspotential, dvs. vilka volymer och värden som bör utvecklas
-	Produktifiering, dvs. att restprodukten övergår till att vara en produkt

Utvärderingen tydliggör dock att majoriteten ändå är positiv när det gäller frågan om målen över huvud taget kommer att uppnås eller ej, men tror inte att det kommer att ske inom pågående programperiod. Framst är det alltså målet ”*att erhållna resultat skall vara möjliga att implementeras i praktisk ekonomisk drift inom 3-5 år från projektens start*” och målet om ”*produktifiering*” som man inte tror kommer uppfyllas inom programperioden.

Stor tveksamhet råder också om ifall ”produktifiering” är ett bra och nödvändigt mål för projekten. Flera menar att man lika gärna kan acceptera att askan är en ”biprodukt”.

Utdrag ur intervjuerna

Intervjufråga: Finns det möjlighet att uppnå målen på nivå 1-2 under programtiden?

- Nej jag tror inte att målen kommer att uppfyllas.
- Jag är rätt tveksam till det. Jag har dock inte sett slutrapporter, men jag är tveksam. Den enda slutrapport jag sett visade att den metoden skulle kosta gigantiska summor.
- Om du hade frågat för ett år sedan hade jag sagt nej, nu säger jag ja. Mest beror det på förändringar i omvärlden t.ex. att Naturvårdverket har börjat jobba med frågan, efter att ha nekat det i många år. Det beror också på Askprogrammets tillkomst i stort, att man jobbar öppet med frågorna, än precis på dess projekt. Nu jobbar man på att ta fram miljöriktlinjer.

Mål på nivå 1?

- Tillämpbarhet inom 3-5 år är nästan en naiv målsättning.
- I verkligheten är det svårt att se tillämpbarhet inom 3-5 år.
- Ja, på vissa områden. Men det har kommit in en svårighet till i och med EU:s arbeten. T.ex. dioxinfrågan. Det har satt käppar i hjulet för oss litegrann. Vi hade inte kunskap nog för att förutse detta när vi startade. Vi kanske därför inte kommer så fort fram som vi trodde. 3-5 år kanske blir 3-7 år. Det är en risk.
- Utifrån det perspektivet är målet om 3-5 år väldigt ambitiöst. Särskilt när mycket inom detta område handlar om att påverka attityder, vilket tar mycket lång tid.
- Om det kommer ett projekt som besvarar någon ny fråga, så är det inte ändamålsenligt att ha en gräns på 3-5 år, för då kanske man sitter där och aldrig får något svar.
- Målet 3-5 år har varit lite luddigt - från början var det efter programmets start - men i omgång 2 ändrade vi det till 3-5 år efter respektive projekt startat (allt annat är ju orealistiskt). I början var det ju samma sak. I praktiken har styrgruppen medvetet accepterat att det målet inte är möjligt för alla beviljade projekt.
- Det är ett rimligt mål.

Mål på nivå 2?

- Ja, att få avsättning för stora volymer, det är jag övertygad om. Men jag tror att det kommer att få ännu mer genomslagskraft efter programtiden, den här typen av projekt tar ju alltid lite längre tid än man tänkte från början.
- Vi på miljösidan kan inte utan vidare skriva under på att man skall omsätta så mycket som möjligt.
- Målet talar om volymer. I de olika projektansökningarna talas det ju om större potentialer, men i de enskilda projekten är det ju små volymer.

- Vissa mål kan uppnås, men produktifiering tror jag inte kan uppnås. Men en bra bit på väg med vissa typer av askor. Men att vi når ända fram till en färdig produkt, det tror jag inte under programmets tid.

- Miljöpotential är ett svårt begrepp. Myndigheten väljer ändå alltid en försiktighetsprincip. Man hamnar till sist i en prövning. Därför är miljöpotential ett begrepp som ej kan ges en generell innebörd i särskilt stor utsträckning. (Dessutom ändras bränslemixen i energianläggningarna och då ändras askorna.)

- Miljöpotential: Det är något man måste visa i projektet. T.ex. ”vad kommer vi att ersätta med askan/avfallet?”

- Formuleringen om miljöpotential skall inte bara ses ur positiv synvinkel utan också i negativ. Om vi kan påtala negativa effekter inom vissa områden, och positiva i andra, ger det högre trovärdighet, än om vi helt bara pratar om det positiva.

- Marknadspotentialen skall annars bedömas av projektledarna när de söker ett projekt, så vi har det i förfrågningsbladen. Vi i styrgruppen gör sedan en bedömning; vi har en bra ”pejl” på potentialerna. Ibland ställer vi kompletterande frågor till projektledaren om det verkligen kan vara så stor potential som angetts. Ingen bedömning av marknadspotential görs dock under eller efter projektens genomförande.

- Marknadspotentialen förstår jag också, men produktifiering tycker jag är fel. Vi måste inte nödvändigtvis kalla det en ny produkt. Returpapper t.ex. kallar har vi ju inte produktifierat, men det fungerar utmärkt med en återvinningsmarknad ändå.

- Produktifiering också viktigt, men egentligen har det ju inte så stor betydelse om man kallar restprodukten för produkt eller avfall, det är ju tillämpningen som sådan som är intressant, om man kan visa på miljöfördelar och tekniska fördelar.

- Produktifiering: Det är nog inte nödvändigt att produktifiera, men det finns fördelar med det.

- Produktifiering: Jag tror inte på certifiering av askor. Det är svårt att få dem klassade som produkter i juridisk mening. Det är dessutom mycket dyrt.

- Som jag minns det var det en diskussion om dessa tre punkter (miljö- och marknadspotential samt produktifiering). Det är väl inget krav att ett projekt skall arbeta för att uppnå alla dessa tre punkter, utan det gäller för alla sammantaget. Ofta siktar man in sig på en av dessa punkter.

Förslag ur intervjuerna:

- ▶ Diskutera om målet om tillämpbarhet inom 3-5 år samt målet om produktifiering skall vara kvar.
- ▶ Om man vill ha kvar målet om tillämpbarhet inom 3-5 år, så ställ frågan ”Var tror man att man inom 3-5 år kan hitta avsättning för stora volymer”? om det verkligen är vad man vill uppnå. Satsa återstående projektpengar på de tillämpade projekten som redan startat, för att öka chanserna att uppnå målet om tillämpbarhet.

- Om målen istället korrigeras; Gör en kunskapssammanställning över läget i Sverige/Europa. Se över andra program, deras målsättningar och resultat. (Flera har kommenterat att man borde ha gjort det i större utsträckning innan programmet startade.)

2.5 Måluppfyllelsen – nivå 3

Utvärderingen ger inte ett tillräckligt stort underlag för att kunna avgöra måluppfyllelsen för alla målen på nivå 3. Mycket tyder dock på att de två målen för miljö och kemigruppen kan nås under programperioden.

För övriga grupper är det mer tveksamt. Flera respondenter anger mycket stora tveksamheter till möjligheten att nå målet för återföringsgruppen. Flera pekar också på svårigheten att få en avsättning för (stora) volymer askor, en formulering som ingår i målen (angivna som ”bör”) för geoteknik och deponigrupperna.

Målsättning för ”Återföring av aska till skog och mark”

-	Målet är att aska från biobränslen skall 1) återföras till skog och mark, där den 2) ekonomiska och miljömässiga nyttan är störst
---	---

”Målsättning” för ”Geotekniska anläggningar”

?	Projekt bör leda fram till kriterier, miljönytta, ekonomiska värden och produktifiering för geotekniska tillämpningar
?	Det skall helst vara tillämpade försök som leder till användning av (stora) volymer askor.
?	Mer intressant att studera renovering av vägar än att bygga nya vägar

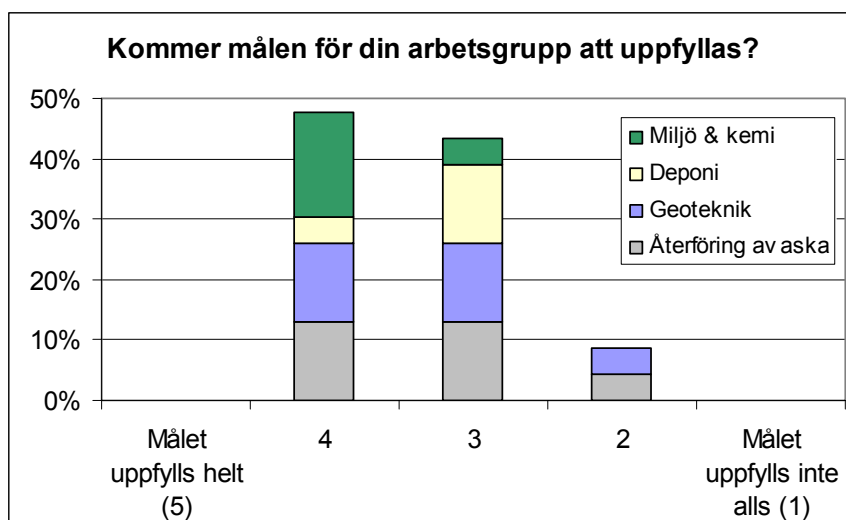
”Målsättning” för ”Deponier”

?	Projekt bör leda till fram till kriterier, värden och (stora) volymer för att använda askor som konstruktionsmaterial på deponier
---	---

Målsättning för ”Miljö och kemi”

?	Ett mål är att ge miljömyndigheter underlag för att värdera risker och miljövärden samt att tolka lagar vid användning askor
?	Ett annat mål är att få kunskap om utlakningar och bindningskrafter

De skriftliga enkäterna till arbetsgruppernas medlemmar ger följande utfall (diagram nedan). Ingen enda i grupperna anger att de tror att målen kommer att uppfyllas helt. Miljö- och kemigruppen är mest positiv till måluppfyllelse.

Utdrag ur intervjuerna om målen för arbetsgruppernas projektområden

Återföring: Målet att askan skall återföras där nyttan är som störst

- Vi har inte fått in många bra ansökningar inom återföringsområdet. Det har kommit in några få projekt som har varit bra, men kanske inte tillräckliga för att lösa programmets mål. Däremot bra som komponenter i programmet.

- Eftersom konsulterna på förhand har de underliggande målen på nivå 2, att man skall placera så mycket som möjligt, så undertrycker man de miljörisker som finns, respektive de formella kraven om prövning.

- Senare delen av målet ("där den ekonomiska och miljömässiga nyttan är som störst") kan dock inte bedömas inom en enskild arbetsgrupp, utan på "högre nivå". Kanske kunde man tillsätta 1-2 experter som, utifrån de senaste 5-6 årens forskning (i Askprogrammet och utanför), kunde göra denna bedömning. I ett sådant arbete kan naturligtvis projekt inom denna arbetsgrupp vara bra som underlag, men inte utgöra *hela* underlaget.

Geotekniska anläggningar: Kriterier, miljönytta, ekonomiska värden, produktifiering

- Målet innehåller många fina ord ("*kriterier, miljönytta, ekonomiska värden och produktifiering*") som vart och ett är mångtydiga i detta sammanhang. Därmed tror jag att det är mycket svårt att nå detta mål.

- Jag såg gärna att man bytte den långa formuleringen "geotekniska tillämpningar som i vägar, gång- och cykelvägar, parkeringsytor, andra ytor, hamnar, rörgravar, bullerskydd mm." mot "anläggningsverksamhet".

Geotekniska anläggningar: Tillämpade försök som leder till användning av volymer

- Målet talar om volymer. I de olika projektansökningarna talas det ju om större potentialer, men i de enskilda projekten är det ju små volymer.

- Vår mening är att vi skall ”ha” en miljöriktig avsättning av de stora volymer som uppstår, inte ”få” en miljöriktig avsättning. Det är den miljöriktiga avsättningen som är det viktiga, inte ordet volymer.

- Det är kanske det som saknas egentligen, att göra fältförsök, fältverifiering. Att på så sätt uppnå samsyn och acceptans.

Geotekniska anläggningar: Renovering av vägar

- Den senare delen av målformuleringen är felaktig. Kraven är minst lika strikta vid ombyggnad och underhåll. Vid nybyggnad däremot är det lättare att få avsättning, eftersom man då kan vara med tidigare i processen (t.ex. i MKB).

Deponier: Kriterier, värden och volymer

- Det är lättare att få avsättning för askor på deponier, varför möjligheten att nå målet är större än för geoteknikgruppen.

Miljö och kemi: Ge miljömyndigheter underlag/kunskap om utlakning

- Båda målen är rimliga och möjliga att uppnå!

- Byt dock gärna orden ”*minskade miljökonsekvenser*” mot ”minskad och fördröjd miljöbelastning” (”fördröjd” gäller t.ex. metaller).

2.6 Målformuleringarna – nivå 1-3

Samlat omdöme från intervjuerna:

-	”Flera av målen är rambeskrivningar” : Målen är inte tillräckligt ”konkreta” och därför ”får vi svårt att utvärdera om vi nått dem eller ej”.
	Både formuleringar och ordval (t.ex. ”miljönytta”) bör konkretiseras

Utvärderingens resultat:

+	Projekten ligger inom ”rambeskrivningarna” - för de flesta av målen
---	---

Ur intervjuerna:

-	”Vissa mål saknas” , enligt några av de intervjuade
	Två tydliga inriktningar identifieras i målformuleringarna: ”den praktiska” och ”den grundläggande, kunskapsinsamlade”

Rambeskrivningar

Målformuleringarna upplevs alltså av många som en ”rambeskrivning” för programmet, inte som kvantitativa och operativa mål som skall uppfyllas under programperioden (t.o.m. 2005).

Samtidigt uppfattar flera av de intervjuade de formuleringar som verkligen är kvantitativa, t.ex. det tidsatta målet om att ”möjliggöra implementering inom 3-5 år från projektstart”, mer som en önskan eller en förhoppning än som ett krav.

Ett exempel på ovanstående för arbetsgruppen om askåterföring (ur intervjuerna):

- Den första delen av målskrivningen utgör en ”ram” för gruppens projekt. Man skall dock prioritera projekt inom områden där andra inte gjort något tidigare.

Den senare delen av målskrivningen har följande innebörd egentligen:

i) Ekonomiska: betyder att gruppen skall välja bort projekt som forskar kring metoder etc. som är för dyra och därför aldrig kan förverkligas.

ii) Miljömässiga: betyder att miljö skall vara ett urvalskriterium (jmf. ”miljöpotential”). Man skall prioritera sådana projekt som forskar kring områden där man verkligen har potential att göra miljövinster.

Utvärderingen tydliggör också att målskrivningarna uppfattas olika av olika personer. Flera anger att de är osäkra på om de läser in samma betydelse i målformuleringarna som de gör (eller gjorde) som ursprungligen formulerade målen.

-Jag tror att jag kan ha en annorlunda uppfattning av vad som är miljöriktig användning av askor, jämfört med många av Värmeforsks intressenter. Så det är en tolkningsfråga.

- Jag har inte varit med och formulerat och det tror jag har en betydelse. Just att man sitter och läser och tolkar det på ett sätt som inte är samma som för det som var med hela tiden. För dem är det kanske uppenbart att man menar något annat, eller skall lägga tonvikten vid något. Det är väl inte intressant att ägna sig åt textkritik, så när jag svarar nu lägger jag in de förväntningar jag hör runt bordet.

Fler exempel från intervjuerna

- Jag tycker att mål skall vara mätbara. Hade jag fått välja, hade det inte varit skrivet i så breda ordalag.

- Programmet som helhet skulle må väl av att framöver formulera mål och syfte som är mer operativa.

- Dessa tre formuleringar (avsikt/syfte/mål) har fungerat bra i detta inledande skede. Målformuleringen är dock den enda av dessa som man kan utvärdera emot. De andra två är ”mjuka” parametrar, som har en funktion att fylla i inledningen, men bör omformuleras efter hand. Detta är en oerhört svår ”materia”. Jag har studerat det flera gånger. Programmet som helhet skulle må väl av att framöver formulera mål och syfte som är mer operativa.

- Det är två nivåer här. Det första stycket handlar om att ta fram kriterier, miljönytta och ekonomiska värden. Inom de punktade, relevanta områdena är det mera tekniskt uppdelat.

- Ja, det är ju inga kvantitativa mål, på en viss mängd återvinning, utan det handlar ju mycket om just förutsättningarna, om kunskap, så att man har ett bättre underlag, för att sedan gå ett steg längre. Så de är ju inte så konkreta, så jag kan inte riktigt värdera det. Men i den här riktningen, så tror jag att projekten leder till programmålen.

- Målen på nivå två är mycket mer konkreta och det är bra med konkreta mål.

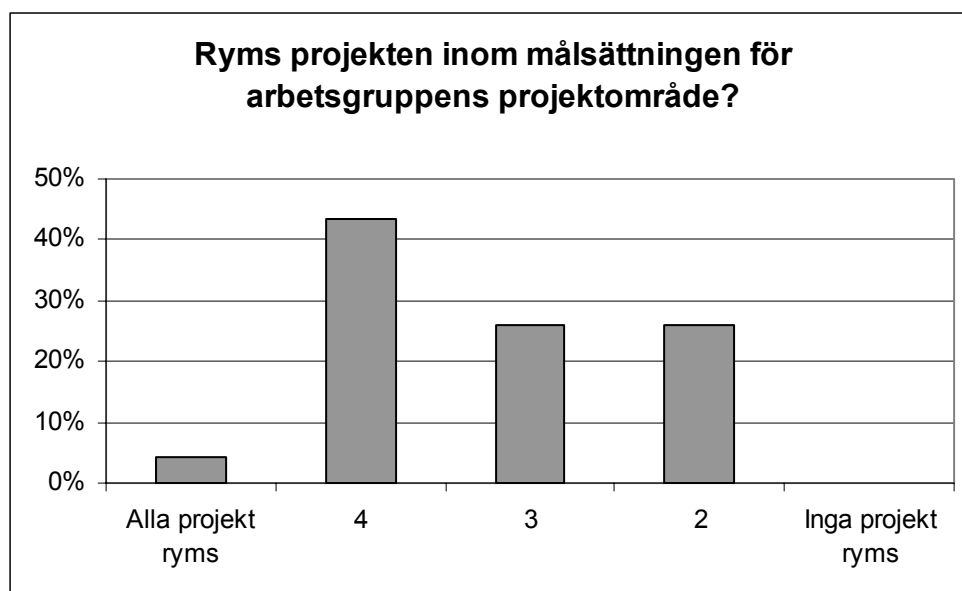
Om formuleringarna för målet och de detaljerade områdena för deponigruppen:

- Rent generellt så tycker jag att dessa skrivningar nästan är för ”precist” formulerade. Det är ju nästan en projektansökan det här. Inte en formulering som skall leda till nya och intressanta idéer.

Projektet ligger inom rambeskrivningarna

I intervjuerna har vi utrett om projekten ligger inom ”målamarna” för målen på alla tre nivåerna. Svaret är övervägande positivt, vilket exemplifieras av intervjuexemplen nedan. I enkäten har vi enbart frågat om projekten ligger inom målen för respektive arbetsgrupps projektområde. Där är svaret mindre positivt, vilket framgår av diagrammet nedan. Utvärderingens samlade resultat är ändå att projekten ligger inom de rambeskrivningar som den samlade målfloran utgör.

- Jag tror inte att ett projekt utanför programmet, skulle slinka igenom.
- Alla projekten i min arbetsgrupp ligger inom målet.
- Det är inte säkert att det finns projekt som täcker upp alla områden. Jag tycker dock att projekten jobbar inom dessa områden.
- Ja, till största delen ligger projekten inom målet. Det bevakar vi. Vi bevakar också att projekten har inriktningen på stora volymer.

Två inriktningar

Flera har kommenterat att det finns två tydliga inriktningar i målen för programmet; den praktiska och den grundläggande, kunskapsinsamlade.

- Just nu menar jag att den översta nivån pekat i riktning av ökad kunskapsuppbyggnad, medan de andra är väldigt tillämpade, har tillämpning av kunskap i fokus. Det behöver inte finnas någon konflikt däremellan, men det är inte heller självklart att ett sånt här program kan rymma allt, alltså som jag kallar det båda inriktningarna.

- Man behöver både och, generell kunskapsinsamling om askor och avsättningsmöjligheter. Inte bara de rent tillämpade projekten, då tar det nog stopp efter några år.

- Det är två nivåer här. Det första stycket handlar om att ta fram kriterier, miljönytta och ekonomiska värden. Inom de punktade, relevanta områdena är det mera tekniskt uppdelat.

- Ja, det är ju inga kvantitativa mål, på en viss mängd återvinning, utan det handlar ju mycket om just förutsättningarna, om kunskap, så att man har ett bättre underlag, för att sedan gå ett steg längre. Så de är ju inte så konkreta, så jag kan inte riktigt värdera det. Men i den här riktningen, så tror jag att projekten leder till programmålen.

- Dessa tre formuleringar (avsikt/syfte/mål) har fungerat bra i detta inledande skede. Målformuleringen är dock den enda av dessa som man kan utvärdera emot. De andra två är ”mjuka” parametrar, som har en funktion att fylla i inledningen, men bör omformuleras efter hand. Detta är en oerhört svår ”materia”. Jag har studerat det flera gånger. Programmet som helhet skulle må väl av att framöver formulera mål och syfte som är mer operativa.

-Viktigast är ju egentligen att övertyga myndigheter att verksamheten har en positiv miljöeffekt och att det är en ringa risk att använda restprodukter.

Det varierar vad man tycker om dessa båda inriktningar:

- Och då tror jag att det finns en latent konflikt mellan nivåerna. På den översta nivån är det entydigt att öka kunskapsmassan. Medan redan på nivå två så skall ”det genomsyras av att avsättningen inom en kort framtid”, ”produktifiering”. Och går man in på de olika delnivåerna, så har man redan beskrivit faktiska tillämpningar, som man förväntar sig. Jag vill inte säga att det är fel, men för mig kan det leda till lite olika slutsatser.

- Nja, de underliggande relevanta områdena är ju mest kopplade till att man skall ha implementering inom 3-5 år, så på så sätt är det ju en snedskrivning.

- Det är ju egentligen en förutsättning för att lyckas med det här programmet att få acceptans för att använda restprodukter som konstruktionsmaterial eller byggnadsmaterial och därför fokuseras mycket på att visa att det är relativt låg risk för utlakning och så vidare.

- Programmet som helhet skulle må väl av att framöver formulera mål och syfte som är mer operativa.

Det råder olika uppfattning om ifall det är bra att satsa på dessa båda inriktningarna genom hela programtiden, eller om man skall välja någon av dem. Vilken av de två som föredras, varierar.

- Man behöver både och, generell kunskapsinsamling om askor och avsättningsmöjligheter. Inte bara de rent tillämpade projekten, då tar det nog stopp efter några år.

-För att vi skall kunna övertyga om att askor går att få ut igen, måste vi använda vetenskapliga argument. Tillämpbarheten får inte gå ut över den naturvetenskapliga korrektheten.

-Det har lagts mycket pengar på grundläggande forskning, där man tangerar området, men där man trots mycket vetenskaplig publicering, inte omsätter kunskapen. Det tar längre tid innan man får ut praktisk kunskap ur vetenskapliga projekt. Vi kan inte forska för forskandets skull.

-Kanske är de som arbetar i grupperna ganska teknikoptimistiska, och då kanske man själv dras med i det, i någon form av tillämpning, där man inte har så mycket på fötterna när det gäller riskerna. Men det ligger i det här programmets natur, att det är många och snabba projekt.

Förtydligande av formuleringar och ordval

- Orden *kriterier, miljönytta, ekonomiska värden och produktifiering* är vart och ett mångtydiga i detta sammanhang.

Vissa mål saknas

- Problemet för hela programmet är att det är ett otydligt regelverk för askhanteringen. Så målet kunde vara att reda ut alla frågetecken kring regelverket först. Först därefter kan man sätta upp ramar för övriga projekt.

- Målen återspeglar inte tillräckligt våra behov av att göra riskuppskattning. Vad de menar med värderingar, är vad man menar med riskvärderingar. Att visa på för- och nackdelar, alltså en helhetsbild, saknas.

- Jag efterlyser lite mer sådana generella projekt, som inte är specifika för ett relevant område.

- Jag kan sakna att man inte skall ta reda på vilka användningar som inte går för sig för vilka askor. Programmet och utkastet till informationsprojekt, genomsyras av att om vi bara forskar på det här och sprider budskapet, så kommer alla att förstå och samtycka med att vi avsätter och sprider aska på alla möjliga sätt. Man får ingen känsla av att en viss aska med en viss behandling, definitivt inte passar för det här ändamålet.

- Det saknas mål om kommunikationen, som har två syften: att få en kännedom om våra askor och få acceptans för att kunna ta ut dem på marknaden.

Förslag ur intervjuerna

- ▶ Kvantifiera målen. Istället för att t.ex. ha kvar texten ”*miljöriktig avsättning av volymer aska*”. Skriv ut hur stora volymer; exempelvis 90% av all ren skogsbränsleaska.
- ▶ Konkretisering gäller också användandet av ordet ”miljöriktig”. Det har påtalats under intervjuerna, att särskilt det ordet tolkas olika av deltagarna.
- ▶ Diskutera om man skall välja enbart en väg av de två inriktningarna praktisk eller kunskapsinsamlade. Detta för att göra det enklare i urval av projekt.

- ▶ Efter programperiodens slut: se över målskrivningarna, och diskutera hur de fungerade att jobba mot praktiskt.
- ▶ Jag anser att avsikten inte är riktigt välformulerad i den text som här finns: ”på ett effektivt sätt ta fram kriterier och värderingar”. Det är ju också att ta fram *metoder* som medverkar till att nå fram till målsättningen. Det saknar jag.
- ▶ Det finns risk för ett bakslag när vi vill få ut produkterna, som är ett avfall, på en marknad. Det är svårkommunicerat att ”vi vill lägga ut ett avfall i eran bygd”. Detta finns inte med i avsiktsformuleringen. Kommunikationen har alltså två syften: att få en kännedom om våra askor och få acceptans för att kunna ta ut dem på marknaden.
- ▶ Ja, men formuleringen är inte helt korrekt som den står. Vår mening är att vi skall ”ha” en miljöriktig avsättning av de *stora* volymer som uppstår, inte ”få” en miljöriktig avsättning. Det är den miljöriktiga avsättningen som är det viktiga, inte ordet volymer.
- ▶ ”...ta fram kriterier...”: Detta är viktigt, inte minst för oss själva. Jag ser ett stort behov av att jobba mer med kriterier och standardisering. Men det är mycket svårt att få allmängiltiga kriterier för hela landet. Viktigt är dock att få fram en standardvokabulär. Dessutom kan kriterierna hjälpa till att sortera bort askor som absolut inte skall spridas i skog och mark.
- ▶ Vad de menar med värderingar, är vad man menar med riskvärderingar. Att visa på för- och nackdelar, alltså en helhetsbild.

-Det jag hakar upp mig på är om rena skogsaskor, som skulle göra nytta i skogen, istället blir parkeringsplatser eller täckmaterial. Det är olyckligt om det blir konkurrens mellan olika användningssätt. Detta bör tydliggöras i formuleringarna.

2.7 Projekten

Utvärderingen visar att:

+	Projektet är bra! De ligger också inom de rambeskrivningar som den samlade målfloran utgör
-	Vissa projekt är dock ” dubbelarbete ”
-	Den totala projektportföljen är dock flera kritiska till. (Många förslag har framkommit på förändringar.)

Utvärderingen visar på övervägande positiva omdömen om projekten. De projektmål som ställts upp tror man kommer att nås. Projekten ligger dessutom *inom* målformuleringarna för programmet, dvs. inom de ”rambeskrivningar” som målformuleringarna anses utgöra.

Trots detta tror alltså många att programmets mål inte kommer att nås. Utvärderingen tydliggör dock att man inte tror att det räcker med att komplettera projektportföljen med ett antal ytterligare, väl valda projekt för att få målluppfyllelse. (Endast ett fåtal av de intervjuade ger sådana projektexempel.) Utvärderingen identifierar istället en bredare kritik mot projektportföljen. Kritiken är dock inte entydig, utan uppvisar stora variationer. Ett stort antal förslag ges på utveckling av portföljen.

Projektet är överlag bra

- Ja, alla projekten ligger inom målet i min grupp, så det är bra

- Det flesta projekt är bra, och tangerar i alla fall målen.
- Det saknas inte projekt inom de relevanta områdena.
- Ett programområde är lite frekventerat, nämligen återföring av askan till skog och mark. Där kommer det in få projektförslag. Kanske är detta område inte ett forskningsområde längre, utan snarare en ekonomisk fråga. Det kan vara skälet till att vi får in få projekt
- Ett problem har varit att vi inte fått in bra projektförslag, både när det gäller innehåll och hur de presenteras.

Dubbelarbete

- Mycket av det som man nu forskar kring i Askprogrammets projekt har man, enligt min mening, forskat på tidigare. Vi startar om på nytt gång på gång, men kommer inte framåt. Bättre vore att:
 - a) Prioritera uppföljning av ett antal redan genomförda projekt (där aska använts i verkliga anläggningar) och sprida resultaten från denna uppföljning.
 - b) Koncentrera forskningen på nya projekt till en serie större projekt, gör en miljöbelastningsberäkning, följ upp och utvärdera dem.
- Det jag saknar, åter igen, är pilotförsök.
- Sen finns det en hel del dubbelarbete i projekten, alltså att man tittat på ungefär samma saker inom flera områden.
- Jag har ibland sett att olika forskare har svårt att ta till sig vad andra har gjort.

Kriterier som skall utmärka ett projekt

I enkäterna har vi ställt frågan:

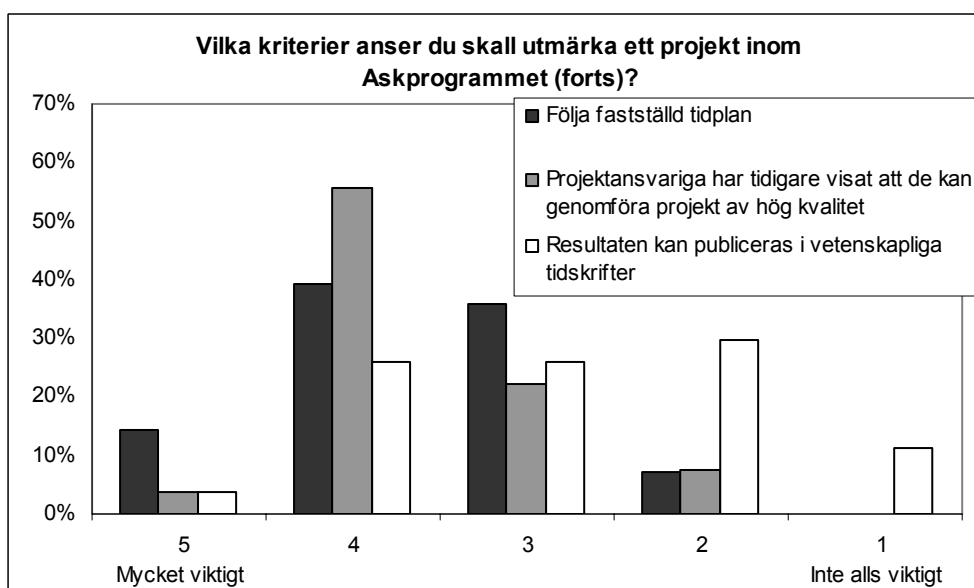
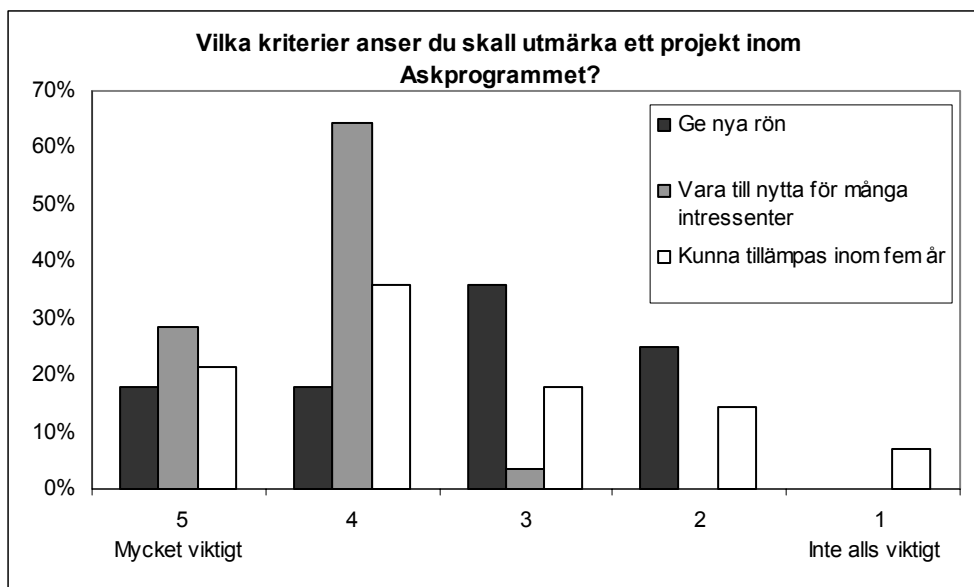
”Din arbetsgrupp hanterar ett flertal forskningsprojekt varje år. Vilka av följande kriterier bör, enligt Din mening, utmärka ett projekt inom Askprogrammet.”

Svaren framgår av diagrammen nedan. Det är tydligt att de viktigaste kriterierna är:

- ▶ Att projekten är till nytta för många intressenter.
- ▶ Att forskarna tidigare visat att de kan genomföra projekt av hög kvalitet.

Mindre viktigt anser följande vara:

- ▶ Om projekten kan ge nya rön.
- ▶ Om resultaten kan publiceras i vetenskapliga tidskrifter

Projektportföljen

På frågan om det finns projekt av något slag, eller inom något område, som man saknar och som man därmed vill komplettera projektportföljen med får vi mycket få förslag i intervjuerna.

- Jag vet inte. Kanske en genomgång, som resulterar i en sorts matris; Hur skall man behandla den askan, för att den skall passa för det ändamålet? Mur många sådana askor och sådana skogar finns det?

- En sorts systemstudie, som beaktar olika behandlingsmetoder, olika askor, vilka behov finns, var finns askor och behov, geografiskt? Detta kunde resultera i rekommendationer för tex. värmeverk.

- Det är redan idag väldigt många projekt. Antalet ansökningar är nog tillräckliga, men man kanske skulle försöka hitta, nu efter halvtid, sådana forskningsinsatser som är kritiska för programmet som helhet.

Däremot ger man många förslag på hur man vill utveckla projektportföljen i stort.

- Det man slås av är mängden av projekt, och det är lätt att det blir fragmenterat. Det är många småprojekt. Det tycker jag är en brist i programmet, att vi har svårt att få stora projekt.

- Min erfarenhet är, med så här många delprojekt, att risken är uppenbar att man inte kommer fram någonstans. Det blir en avrapportering som visar att man "kommit halvvägs" men det visar sig att det saknas praktiska erfarenheter. "Pengarna räckte inte till att klara det sista steget."

- Det vore bättre att hitta reella projekt, gärna stora projekt, och följa upp dem.

- Vi behöver mer kunskap om stora projekt. a) Iscensätt dem! b) Gör en miljöbelastningsberäkning. c) Följ upp och utvärdera dem.

- En möjlig väg att slå in på nu är dock att koncentrera verksamheten till en serie större projekt, inom vilka man samlar flera forskare

- Det tycker jag är en brist i programmet, att vi har svårt att få stora projekt. Programmet är 3-4 år och många av projekten kanske leder till förslag på större projekt, stora i betydelsen kostnad och tid. Att man får chans att fördjupa sig, bredda sig och gå vidare. Flera projekt är ju uppdelade i två faser och styrgruppen tar det formella beslutet om man kan fortsätta.

- Projekten i allmänhet är ju uppbyggda enligt samma mall med litteratursökning, labbförsök och pilotförsök. Men skall man ut i fullskaleförsök talar vi ju om projekt som minst är tio gånger så stora. Steget från pilotförsök till verkligt genomförande är oerhört långt. Det handlar tidsmässigt om 4-5 år. Idag är vi i bästa fall på pilotförsökstadiet.

- Vi har upplevt i arbetsgruppen att vissa projekt är meningslösa att genomföra innan andra är startade. Det hade varit bättre att få göra projekten i rätt ordning.

- Det kan vara viktigt att få fram kriterier och gränsvärden, men min erfarenhet är att myndigheterna aldrig kommer att fullt ut acceptera dem. Jag tror inte på att ta fram gränsvärden som reglerar vilka askor som får användas. Det räcker inte med att en aska kommer under värdena. Myndigheterna kräver ändå en prövning. Det vore bättre att hitta reella projekt, gärna stora projekt, och följa upp dem.

- När man tittar på enskilda forskningssatsningar, tittar vi lite på den allmänna målsättningen som finns för projekten. Alltså att det är bra att placera så mycket aska som möjligt. Där kan man se det att det påverkar projektens inriktning; att det är det som skall bevisas, ungefär. Det kan ju ur vår synvinkel leda lite fel, att man satsar så mycket på förhand. Vi tycker man skall vara lite mer förutsättningslös.

- Det är ju en sak som man har sett tidigare, att stora mängder projekt är väldigt tekniska, att demonstrera en teknik, eller utveckla den. Sådana projekt är bra, men jag tror att det behövs

mycket sådant som att implementera, argumentera mot samhället och olika sektorer. Att man inte bara visar att det är bra, utan också att man har fördelar av det.

- Det finns vissa projekt här som är väldigt specifika. När det gäller punkterna (om ”relevanta områden”) är det ibland enstaka projekt som beskrivs. Så det kan jag tycka att man borde ha hållit sig till att beskriva områden, istället för som nu, projekt.

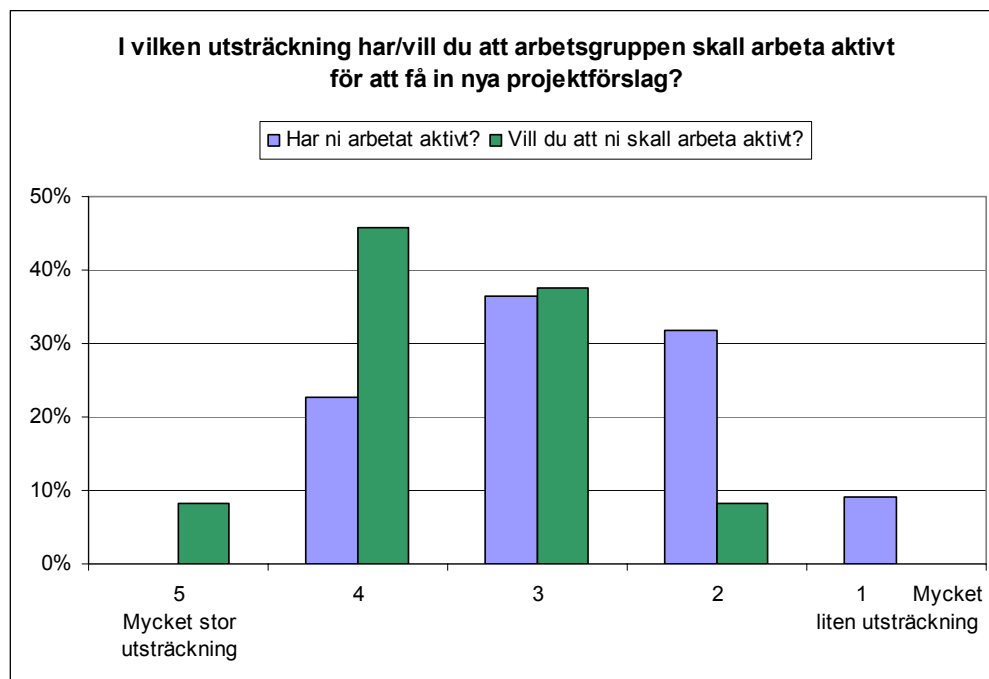
- Jag efterlyser lite mer generella projekt, som inte är specifika för ett relevant område, utan som ligger i det övre stycket. Att det handlar om metodik för att göra bättre beslutsunderlag.

- Man behöver både och, generell kunskapsinsamling om askor och avsättningsmöjligheter. Inte bara de rent tillämpade projekten, då tar det nog stopp efter några år.

- Sedan måste man också göra någon sorts syntes av hela programmet, och det kanske är det allra viktigaste. En sammanfattning av det man kommit fram till i de olika delprojekten, och ha en vision om hur det skall användas och med kraft använda det på detta sätt.

Arbeta aktivare för att få in projektförslag?

I såväl enkäter som intervjuer har vi frågat om man anser att grupperna skall arbeta aktivare för att få in fler projektförslag. Resultatet visar på en vilja att bli lite aktivare än man hittills varit. Resultatet från enkäterna redovisas i diagrammet nedan.

Förslag ur intervjuerna

- Satsa på färre och större projekt (ev. tillämpningsprojekt). Koncentrera forskningen på nya projekt till en serie större projekt, gör en miljöbelastningsberäkning, följ upp och utvärdera dem. Lab-försök behövs, men måste kompletteras med uppföljning genom ”verkliga” projekt.

- ▶ Prioritera uppföljning av ett antal redan genomförda projekt (där aska använts i verkliga anläggningar) och sprida resultaten från denna uppföljning.
- ▶ Satsa på projekt som fokuserar på ett färre antal frågeställningar.
- ▶ Satsa på projekt av mer generell art.
- ▶ Välj inte ut närliggande två projekt. Tvinga dem istället att samarbeta, men ansvara över olika delar.
- ▶ Komplettera lovande projekt med följdprojekt.
- ▶ Börja fundera på att göra en syntes av hela programmet.
- ▶ Jag saknar generellt ett samarbete mellan utförarna, så att man verkligen bygger vidare på vad som är gjort tidigare.
- ▶ Stanna upp och sammanställ erfarenheterna hittills. Koncentrera resterande projekt till ”kritiska” frågeställningar.
- ▶ Att hålla på med askprogram bara på nationell nivå, är kanske lite lustigt, när så mycket annat utbyte sker över gränserna.
- ▶ Använd resterande pengar till marknadsföring? Detta om man vill påverka.

2.8 Programmets organisation

Utvärderingens visar att:

+	Arbetet i styr- och arbetsgrupperna fungerar överlag bra! (Förslag finns dock på viss utveckling och effektivisering.)
+	Ansvarsfördelningen mellan styr- och arbetsgrupp är bra!
+	Beslutprocessen fungerar bra!
-	Styrgruppen är möjligen lite för stor! (Mötestiderna långa. Bättre beredning är önskvärt. Mycket detaljdiskussioner.)
-	Samverkan mellan styr- och arbetsgrupperna kan bli bättre. För få personer inom programmet har en helhetsbild.
-	Arbetsutskottet har fått viss kritik. Önskemål om förbättringar finns.
?	Arbetsgruppernas antal ifrågasätts av en del intervjuade
-	Antalet projekt som skall beredas av enskilda arbetsgrupper har ibland varit för få.
-	Referensgrupperna fungerar olika bra.

Programmets organisation och gruppernas verksamhet fungerar bra i stort. Förslag finns dock på utveckling av organisationen och arbetet i de olika grupperna.

Programmets organisation och gruppernas verksamhet fungerar bra. Gruppans sammansättning är en bra mix av akademiker och praktiker. Förslag finns dock på utveckling av organisationen, bl.a. för att effektivisera arbetet och få fler kontakter över gruppgränserna. Arbetsutskottet anses också ha haft för få sammankomster. Vissa anger dessutom att det finns skäl att överväga om man skall reducera antalet arbetsgrupper.

Antalet personer i grupperna

- I styrgruppen är det för många. Det är ett dilemma, eftersom finansiärerna skall vara med. Det kan yttra sig så att i stora församlingar, så kan de som känner sig hemma i större grupper, ta kommandot.
- Det finns väl en viss risk att det blir för många personer i styrgruppen. Samtidigt vet jag inte hur man skall välja, för det är nog flera som resonerar som jag, att det troligen bli mindre intressant att vara finansiär om man inte får sitta med i styrgruppen. Jag vet inte, men jag tror inte styrgruppen skall bli så mycket större.
- Från avfallsnyttjarna kunde det varit mer folk i styrgruppen.
- Arbetsgrupperna är ibland får små, vi har haft svårt att besätta dem.
- Det har varit bitvis dålig uppslutning i arbetsgruppen.
- Jag tror att styrkan med programmet är att man har arbetsgrupperna och samlar folk i dem.
- I referensgrupperna är vi för få.

Vissa har påpekat att man skulle behöva miljö- och kemigruppens kompetens inom alla arbetsgrupper.

- Ja, miljögruppen sätter ramarna för de övriga, så därför behövs de projekten först. Gruppen måste ta fram en tolkning av lagstiftningen och kvalitetskriterier. Om dessa skulle finnas, så skulle inte gruppens kompetens behövas alls. Jag ser det så att gruppen behövs temporärt. Om man har betingelserna om när man får använda askor, då kan man vara kreativ inom de ramarna. Då behövs inte gruppens kompetens. Däremot, när man tar fram kriterierna, då är det viktigt att man förstår vad man gör.
- Sprid Miljö och kemigruppens medlemmar till de övriga arbetsgrupperna

Utveckling av arbetet i grupperna

- Jag tycker att det är för mycket detaljdiskussioner i styrgruppen.
- Jag skulle vilja se större flexibilitet i urvalsprocessen. Att man inte behöver vänta till nästa möte för att diskutera uppdaterade ansökningar, utan sköta det per e-mail.
- Vi får handlingarna sent, innan mötena. Det är värst för arbetsgrupperna, eftersom styrgruppen har möte efter dem. Så arbetsgrupperna har väldigt lite förberedelsetid.

Arbetsutskottet

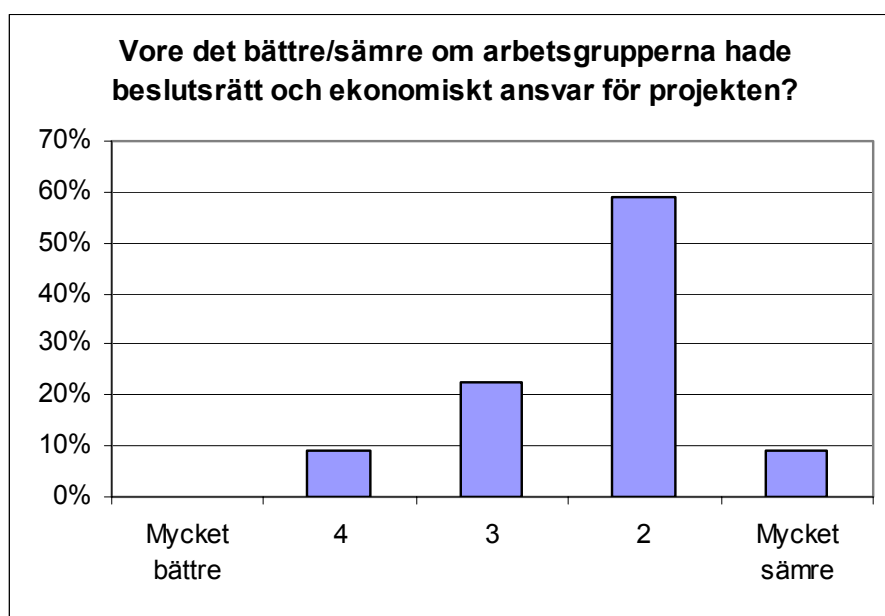
- Är det något som har fungerat dåligt så är det arbetsutskottet, vi har träffats alldeles för sällan. Det har varit missar i kallelser till dessa möten, och de har kommit ut för sent.

Beslutsprocess och ansvarsfördelning fungerar bra.

Ansvars- och arbetsfördelning mellan styrgruppen och arbetsgrupperna fungerar i stort sett bra, även om viss utveckling kan göras. En stor majoritet är positiva till att det ekonomiska ansvaret ligger hos styrgruppen som har en helhetsbild; man vill inte att det delegeras till arbetsgrupperna. Beslutsprocessen i styrgruppen fungerar i princip bra, men kritik riktas mot att beslutsmötena inte ger tillräckligt utrymme för diskussioner inför besluten och att alltför många beslutspunkter ligger sent under mötena.

- Ansvarsfördelningen är bra! Det kan vara skönt att slippa det ekonomiska ansvaret när man sitter i arbetsgruppen. Det kan också vara bra att fler än arbetsgruppen får bedöma projekten.

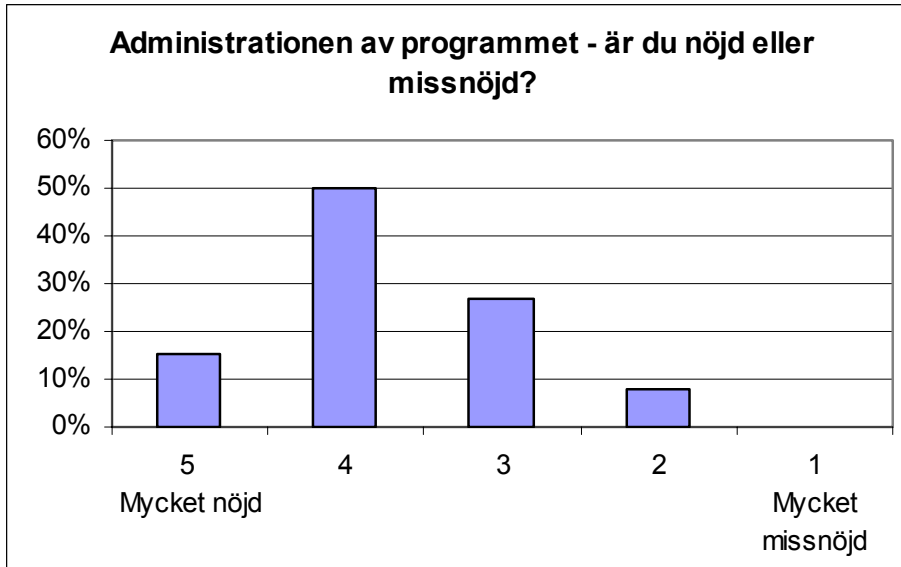
- I stort tycker jag att ansvarsfördelningen är bra.

Överlag positiva omdömen om programmets ledning och administration.

Ledningen av programmet får goda vitsord i utvärderingen. Ledande personer visar stort engagemang och har goda kunskaper inom området. Utvärderingen tydliggör dock bl.a. en oro för att alltför få personer i ledningen har en helhetsbild och därmed får en alltför dominerande roll i grupperna. Vissa förslag till förändringar framkommer i intervjuerna.

Administrationen av programmet fungerar nu överlag bra, efter vissa problem i programstarten. Viss kvarstående kritik framkommer dock i intervjuerna.

Programansvarig har fått mycket beröm i intervjuer och enkätundersökning. Att hans arbetsinsats är viktig för programmets framgång, råder det inget tvivel om.

- Att ha en eldsjäl, tycker jag är det viktigaste för programmet, så det tycker jag har varit väldigt bra, initialt i alla fall. Han är väl inte en stor administratör, men det kan han ju få hjälp av från annat håll.

- Det är viktigt att han (programansvarig) sitter med i samtliga grupper, för det blir ju ett informationsutbyte på så sätt, annars skulle det kunna bli ett glapp. Men när en ansökan skall hanteras av flera grupper, är det samtidigt lätt att påverkas om man får reda på vad andra grupper har tyckt, när han redogör för det. Man borde först få fatta ett oberoende beslut.

Programansvarig anses ibland styra lite för mycket.

- Han (programansvarig) har förmågan att styra diskussionerna och ta initiativ men jag tycker inte det är hans uppgift, om han sitter med som programansvarig i grupperna. Han borde mera vara sekreterare. Naturligtvis skall han ta initiativ när det gäller att driva programmet, men det är finansierarna som skall fatta beslut om vilka projekt som är bra.

Styrningen av programmets projekt fungerar bra. Verktyg finns.

Utvärderingen visar att man hittills inte upplevt några egentliga problem med styrningen av projekten. Styrgruppen har de verktyg de behöver för styrning; ett par förslag på komplettering har dock framkommit (se nedan). Referensgrupperna bevakar projekten och utvärderingen visar inte på några uppenbara brister här, även om några påpekat att referensgruppernas engagemang och storlek varierar mellan projekten.

- Viktigare styrmedel än innehållen betalning är nog i praktiken att de som gör ett dåligt jobb, får ett dåligt rykte.

Förslag från intervjuerna om utveckling av styrningen

- Jag kanske inte har varit med tillräckligt länge, men det normala är att projekten skall innehålla *avrapporeringsstidpunkter*. Genom dessa tillfällen kan man märka om det verkar vara på rätt svar.

- Samarbetet med projekten fungerar huvudsakligen bra. Vi har inte så mycket kontakt när projekten väl är igång. Det kunde bli mer formaliserat att ge *statusrapporter* under arbetets gång.

Fler förslag på utveckling av organisationen, från intervjuerna

- ▶ Ta inte in fler styrgruppsmedlemmar.
- ▶ Diskutera redan nu en strategi för hur man skall göra om fler finansiärer dyker upp. Vad skall man locka med om man inte kan erbjuda en styrgruppsplats? Om man väntar med den diskussionen till man står inför faktum, kan man färgas av person- eller företagslojalitet.
- ▶ Öka flexibiliteten i urvalsprocessen, så att man inte behöver vänta till nästa möte för att diskutera uppdaterade ansökningar, utan sköta det per e-mail.

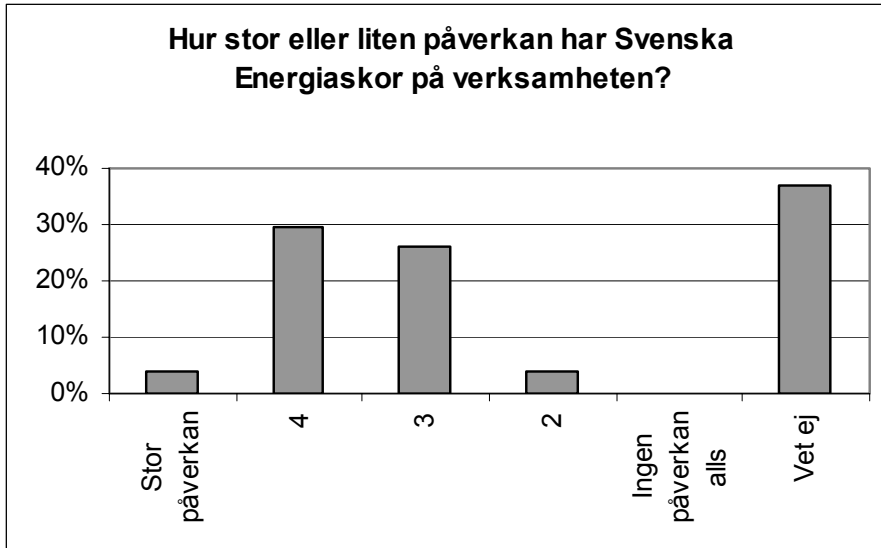
- Det finns en balansgång där som inte är så lätt, mellan vad man skall prioritera och vad man tror på. Det är ingen uttalad konflikt, men någon gång måste man fundera på vilken av de fyra arbetsgrupperna man skall satsa på. Var tror man att man inom 3-5 år kan hitta avsättning för stora volymer?

- ▶ Diskutera om man kan slå ihop vissa arbetsgrupper. Två eller tre är kanske lämpligare? Miljö- och kemikompetensen bör ingå i alla grupper.

Askprogrammet gentemot andra

- Deras (Svenska Energiaskors) profil är mer mot att kommunicera och vara en påtryckarorganisation.

- Men det står inte att Askprogrammet är detsamma som Svenska Energiaskor, som jag uppfattar kunna vara mer av en lobbyorganisation. Det är en mycket legitim verksamhet, att bedriva lobbying. Men Askprogrammet har inte marknadsförts som ett sådant och jag påstår att det heller inte har startats som det.

Förslag ur intervjuerna

- Jag har en spontan känsla av att det finns behov av att se över relationen mellan Energiaskor och Askprogrammet. Det skulle inte skada eftersom vi inte haft någon ordentlig sådan diskussion ännu. Nu börjar vi också få viss erfarenhet. Innan perioden är slut borde man ta en sådan diskussion innan man går vidare.

- ▶ Diskutera rollerna för Askprogrammet och Svenska EnergiAskor AB. Detta hänger samman med diskussionen ovan, om man skall vara en påtryckarorganisation, eller ej. Är man inte det, skall det förtydligas för alla medlemmar.
- ▶ Diskutera Askprogrammets relation till Värmeforsk, Energimyndigheten och andra berörda.

2.9 Ekonomi

Utvärderingen visar att budgeten för programmet är tillräcklig för den aktuella programperioden.

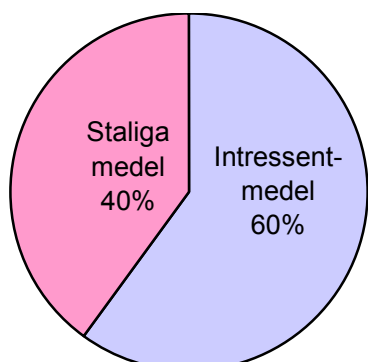
- Budgeten är tillräcklig!
- Det är bra med samfinansiering!

Intäkter och kostnader

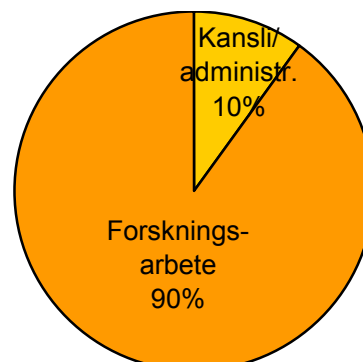
Utvärderingen visar också att stora insatser görs, främst i form av mantid, som inte redovisas i budget eller på annat sätt.

Askprogrammets faktiska intäkter och kostnader anges av nedanstående figur. 10% av programmets medel används för administration.

Intäkter
(exkl. mantid)

Kostnader
(exkl. mantid)

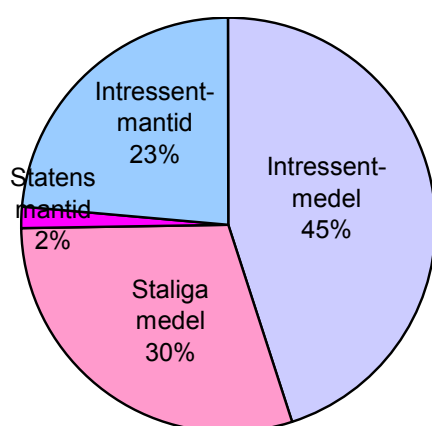

De ”frivilliga” insatserna är stora i Askprogrammets grupper. Dessa stora insatser medför bl.a. att nyttan av forskningsverksamheten är ökar. För att synliggöra de insatser som intressenterna och statens representanter avsätter inom Värmeforsk, har utvärderingen kartlagt antalet nedlagda ”icke-arvoderade” mantimmar i respektive grupp och värderat dessa enligt 800 kr/tim. Intäkts- och kostnadsredovisningen får då ett utseende enligt nedanstående figur.

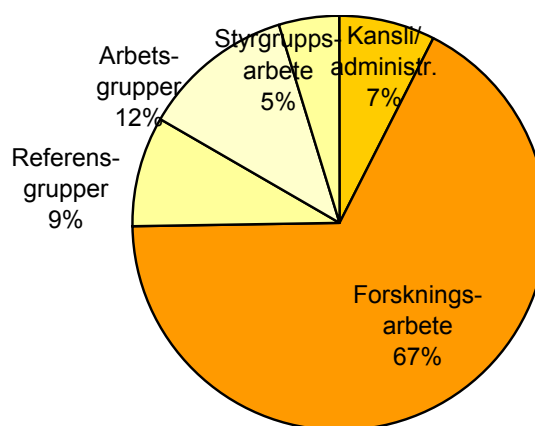
Figuren visar:

1. Intressenterna lägger ytterligare 50% ”icke-arvoderade” resurser i frivillig mantid, utöver det de sätter i forskningsmedel i programmet.
2. Statens andel enligt denna redovisningsmodell är drygt 30%.
3. Två tredjedelar av Askprogrammets resurser går till forskningsarbetet i projekten.

Intäkter
(inkl. mantid)

Kostnader
(inkl. mantid)

2.10 Kommunikation

Planeringen för Askprogrammets informations- och resultatspridning från innevarande programperiod är redan i full gång. Utvärderingen visar på en stor enighet bakom en intensiv resultatspridning. Man uppskattar särskilt att spridningen planläggs och kommer igång så tidigt under programperioden.

- Nu är vi bra ute i tid, för här brukar man missa. När rapporterna väl är ute brukar man börja fundera på hur man skall få ut det.

Däremot går åsikterna isär om hur kommunikationen från programmet skall ske (se om förväntningsbilder ovan). Flera anger att man måste *påverka* berörda (t.ex. myndigheter, skogsägare) och deras attityder för att lyckas få ut askorna, och att detta därför också skall ingå i kommunikationsstrategin. Andra menar att detta inte alls är kommunikationens uppgift. Programmet skall istället inriktas på att sprida de resultat som framkommer i projektet.

- Om vi menar tillämpning så starkt som det betonas av vissa deltagare, då tror jag att det som är hinder för tillämpningen inte är kunskapsbrist, utan att man måste *sälja in* en idé, och då börjar det likna företagsstöd och marknadsföringsstöd.

Fler utdrag ur intervjuerna

- Om vi säger att syftet skulle vara att se till att ny kunskap tillämpas, då måste man vara öppen att använda pengarna till marknadsföring, marknadsföringsstöd. Man kan lägga väldigt mycket pengar på kunskapsuppbyggnad, men ingen kommer att tillämpa kunskapen ändå.

- Det saknas kanske att göra ett säljmaterial, för att sälja in materialen till miljömyndigheten, eller dem som bedömer miljön. Det är nog ett måste om man skall komma till produktifiering.

- Kommunikationen skall både sprida resultatet och få igång en kommunikation med allmänhet om våra produkter. Kommunikationen har alltså två syften: att få en kännedom om våra askor och få acceptans för att kunna ta ut dem på marknaden.

Påverka attityder

- Viktigast är ju egentligen att övertyga myndigheter att verksamheten har en positiv miljöeffekt och att det är en ringa risk att använda restprodukter.

- Det saknas mål för hur man hanterar kommun och Länsstyrelse. Det kommer kanske in under punkt 1 med miljöfordelar, miljövärden. Det saknas kanske att göra ett säljmaterial, för att sälja in materialen till miljömyndigheten, eller dem som bedömer miljön.

- Där kan man se det att det påverkar projektens inriktning; att det är det som skall bevisas, ungefär. Vi tycker man skall vara lite mer förutsättningslös.

Förslag ur intervjuerna

- ▶ Satsa på faktagrundad resultatspridning och undvik ”värdeorden”
- ▶ Satsa resterande pengar på marknadsföring
- ▶ Gör ett säljmaterial, som säljer in resultatet till myndigheterna
- ▶ Inrikta Askprogrammet mycket mer mot att påverka attityder, annars når vi aldrig en spridning av de stora volymer vi vill få ut!